

תקציר

בעשורים האחרונים מקדמת מדינת ישראל, כמו מדינות מערביות אחרות, מדיניות של הפרטה. על התחומים המתאפיינים בהפרטה, ובפרט בהפרטה על דרך המחדל (או הפרטה זוחלת), ניתן למנות את תחום החינוך. בתחום זה ניתן לזהות תופעה רווחת של יזמות אזרחית בתחום של הקמת בתי-ספר בניהול פרטי, במימון ציבורי או שלא במימון ציבורי. אלא שמדיניות משרד החינוך בתחום זה, בשונה מהמגמה הכללית בישראל כלפי ההפרטה, מתבטאת דווקא בניסיון לצמצם את התופעה, בין היתר באמצעות דחיית בקשות להענקת רישיונות להקמת בתי-הספר. לעתים הרישיון מוענק למרות התנגדות משרד החינוך, ואף חרף אי-חוקיות שדבקה בפעילות היזמים האזרחיים, וזאת על פי החלטת ועדת הערר לפי חוק פיקוח על בתי-ספר או בתי המשפט לעניינים מינהליים. עבודה מחקרית זו בוחנת את האופנים בהם הערכאות השיפוטיות מכשירות או פוסלות יזמות אזרחית שראשיתה בפעילות בלתי-חוקית בתחום הקמה והפעלה של בתי-ספר בניהול פרטי. ממצאי העבודה מצביעים על כך שבתי המשפט לעניינים מינהליים וועדת הערר לפי חוק הפיקוח ממלאים תפקיד משמעותי בגישור על הפער בין המשפט לבין המציאות החברתית. הממצאים מלמדים כי מקרים בהם בוחרת הערכאה השיפוטית בהכשרת הפעילות מאופיינים בגמישות רבה בהפעלת עילות הסף בשם האוטונומיה ההורית והזכות החוקתית של הורים ותלמידים לבחור את תכני החינוך תוך שחוסר החוקיות שדבק ביזם האזרחי נדחק לשולי ההכרעה השיפוטית ולא נמצא לו זכר אלא אם הועלתה טענה מפורשת בעניין. במקרים האחרים, בהם בוחרת הערכאה השיפוטית בפסילת הפעילות, נמצא כי חוסר החוקיות שדבק ביזם האזרחי אינו נדחק לשולי ההכרעה השיפוטית אלא, לא אחת, נזקף לחובתו של היזם האזרחי, ניצב במרכז של ההכרעה השיפוטית ומובא כטיעון נוסף כנגד הכשרת פעילות בית הספר וכחיזוק להחלטתה של הערכאה השיפוטית. טווח השנים הנבדקות ומסד הנתונים המצומצם אינו מאפשר הסקת מסקנות חד-משמעיות באשר ליכולתן של הערכאות השיפוטיות להביא לשינוי מדיניות אמיתי בקרב מקבלי ההחלטות או כדי לנבא האם משרד החינוך ישלים עם המדיניות השיפוטית בתחום או שיפעל כנגדה. אולם ייתכן שיש בממצאים כדי ללמד במעט על מגמות בפסיקה ובטכניקות השיפוטיות המופעלות על ידי הערכאות השיפוטיות בהתייחס למקרים דומים של יזמות אזרחית בתחום החינוך שראשיתה בפעילות בלתי-חוקית ואף למקרים דומים של פעילות בלתי-חוקית שאינם בתחומים המתאפיינים בהפרטה.